

LOKALIZUOTOJO ATSAKOMYBĖ

MAXIM LOBANOV

Maksimas Lobanovas yra daugiau nei 15 metų patirtį turintis lokalizuotojas ekspertas. Pastaruosius šešerius metus, dirbdamas bendrovės „Google“ kokybės vadybininku rusų, ukrainiečių, graikų, čekų, rumunų ir vengrų kalboms, buvo atsakingas už tai, kad „Google“ balsas šiose rinkose skambėtų natūraliai. Turi filologijos ir rusų civilinės teisės mokslinius laipsnius.

Straipsnis anglų kalba paskelbtas žurnalo *Multilingual* priede *Annual Resource Directory* (<https://multilingual.com/wp-content/downloads/2015RD.pdf>). Žurnalo *Vertimo studijos* redaktorių kolegija dėkoja žurnalo redakcijai ir straipsnio autoriui Maksimui Lobanovui už leidimą išversti ir paskelbti šį straipsnį.

Besirengdamas vienam pranešimui, atsitiktinai susidūriau su įsisenėjusia samprata, kaip įvairiai žmonės įsivaizduoja vertėjus (na, dabar mus vadina lokalizuotojais). Nusisypsodžiau pagalvojęs, kad šie stereotipai nesikeičia. Tai dvigubi kardo ašmenys: viena vertus, verčia šypsotis, kita vertus, sustiprina mūsų ilgaamžės profesijos populiarinimo svarbą.

Kadaise manyta, kad vertėjai – mokyti mistiniai kalbų meistrai. Tai buvo guru, kurie vertė be interneto ir kurie vis dar prisimenami dėl atliktų darbų, net ir už vertimo pasaulio ribų. Rašytinio žodžio sklaida visada skatino pažangą, kad ir kokį pavyzdį paimtume – Liuterio į vokiečių kalbą išverstą krikščioniškąją Bibliją ar sero Ričardo Bertono „Arabiškųjų naktų“ vertimą. Šie didžiai gerbiami guru klojo tvirtą pagrindą nūdienos studentams, atlikdami akademinis tyrimus, ištikimai aukodamiesi, kad suprastų originalą ir parengtų gražų galutinį vertimą, o jų vertimai kartais buvo laikomi pranašesniais už originalą. Šiandien savęs klausiamo, kas pasikeitė? Kodėl dabar manoma, kad versti gali bet kas?

Viena iš priežasčių – naujas požiūris į kokybę vertimo industrijoje. Didėjantis vertimų kiekis ir sparta kartu su spaudimu dėl atlyginimo veda prie kokybės prastėjimo, kuris savo ruožtu daro žalą vertimo ir vertėjų reputacijai. Tai kenkia net ir mūsų pačių požiūriui į save. Darosi vis būtiniau ir svarbiau nepamiršti vertimo esmės ir tikslų.

Turime pripažinti mums skirto uždavinio svarbą, siekti, kad būtų išlaikytas tas pats nepaprastai gerbiamas statusas, kurį kadaise turėjo guru. Mums skirta misija – skleisti prasmę ir supratimą daugiau kaip 6000 kalbų turinčiame pasaulyje. Mes, lokalizuotojai, užtikriname, kad pasaulio lyderiai prie apvalaus stalo Jungtinėse Tautose rastų

prasmę vieni kitų žodžiuose. Milijardams pasaulio gyventojų pristatome nepaprastus sporto įvykius, tokius kaip olimpinės žaidynės ar Pasaulio taurė. Kiekvieną dieną lokalizuojame dokumentus, kurie verčia pasaulį suktis. Užtikriname, kad didžios knygos būtų didžios ir mūsų kalbomis. Programėles ir žaidimus gerai pritaikome juos pasiunčiantiems visų šalių gyventojams. Mums padedant *Sostų karai* visame pasaulyje yra tokie pat dramatiški kaip ir originalo kalba. Kaip ir prieš šimtus metų vertimas – dabar lokalizavimas – apima visą pasaulį, mus suartina, daro įtaką mūsų kultūroms.

Pagalvokite apie vertėjų darbo poveikį šiuolaikinei kultūrai. Lokalizuodamas 2000 žodžių per dieną, kiekvienas iš mūsų parašo vidutiniškai nuo šešių iki aštuonių knygų per metus, gerokai daugiau nei bet kuris profesionalus rašytojas. Šie skaičiai astronomiškai išauga, jei padauginame juos iš viso pasaulio lokalizuotojų skaičiaus. Žmonės girdi jūsų balsą, kai skaito bet kurią lokalizuotą knygą, naudojami lokalizuota programėle, žaidžia lokalizuotą žaidimą ar nagrinėja lokalizuotą verslo dokumentą. Mėgaujasi jūsų metaforomis, kalba, stiliumi. Internetas taip pat didina atsakomybę, kurią prisiimame: turėdami mintyje vaikų polinkį vis labiau ir labiau prisirišti prie interneto ar mobiliojo įtaiso, turime galvoti apie tai, kad vaikai skaito, ką mes parašome, ir apie iš to išplaukiančią atsakomybę. Atlikdami savo vaidmenį, privalome socialiai įsipareigoti darbą atlikti gerai, be to, būti paklausūs ir gerbiami. Bet ką visa tai reiškia?

GALVOKITE APIE SKAITYTOJĄ

Visada! Neturėtumėte liautis nė sekunde galvojęs apie skaitytojus – mūsų produkcijos vartotojus. Ar juos pažįstate? Ar žinote, ko jiems reikia ir kaip jie kalbasi? Ar žinote, ką jie mėgsta ir ko nemėgsta? Ar jie vartotų tas frazes ir žodžius, kuriuos vartojate jūs? Ar jie galės suprasti jūsų tekstą, kai pirmąkart jį perskaitys?

Pagalvokite apie tai, kad tikrasis lokalizavimas atliekamas ne dėl pinigų, maisto, ne viršininkui ar recenzentui. Lokalizuojame skaitytojus. Žmonėms, kurie arba skaitys mūsų žodžius, arba juos atmes. Kuo labiau padėsime jiems siekti savų tikslų, tuo geriau atliksime darbą. Kuo geriau atliekame mums pavestą darbą, tuo labiau auga mūsų teikiamų paslaugų poreikis.

MĖGAUKITĖS PROCESU

Mėgaukitės kiekviena užduotimi ir sakiniu. Kiekvienu sutiktu žodžiu. Lokalizavimas yra nepaprasta galimybė atskleisti savo kūrybingumą. Tai proga kiekvieną darbo dieną išmokti naujų dalykų, sutikti naujų žmonių ir sukurti tai, kas gyvens metų metus. Netgi jei jūsų lokalizuotas tekstas yra laikinas, užtikrinkite, kad jis gyvuotų puikiai ir

per savo trumpą gyvavimą pasiektų skaitytojus. Jei mėgausimės kurdami, skaitytojai mėgausis skaitydami ir vartodami.

JAUSKITE ĮKVĖPIMĄ

Prieš imdamiesi užduoties, leiskite jai jus įkvėpti. Įkvėpimas suteikia sparnus, kurių reikia, kad lokalizavimas pakiltų skrydžiui. Jeigu jūsų neįkvepia lokalizavimo užduoties tema, atsiplėšti nuo žemės prireiks daug pastangų.

Neseniai kalbėjau apie įkvėpimą su didelės vertimo agentūros savininku. Jis sakė: „Na, sunku patirti įkvėpimą, kurį sukeltų traktoriaus variklio aprašymas“. Nesutinku. Jei lokalizuojame versdami traktoriaus variklio instrukciją, turime siekti, kad traktorius mus žavėtų savo galingumu, ekologiškumu, dydžiu ir kitomis savybėmis. Traktoriaus variklį galima gerbti ir mylėti už jo sunkų darbą, triūšą, kurį jis atlieka ilgus metus, bet kokiū oru. Pagalvokite apie laukus, kuriuos jis padės suarti, ar šimtus mechanikų ir vairuotojų, kurie juo naudosis. Semkitės įkvėpimo iš to vadovėlio ir vertimas pakils skrydžiui. Paveiks skaitytoją.

ATSKLEISKITE MINTĮ, SLYPINČIĄ UŽ ŽODŽIŲ

Galbūt tai atrodo akivaizdu, bet dažnai padaryti nepavyksta. Yra kelios nuolat pasitaikančios priežastys, dėl kurių mintis lieka nepastebėta, tad jei norime, kad pasisektų, turime pašalinti šias kliūtis.

Jei neturite konteksto, suraskite! Pasinaudokite interneto galia, ji padeda 80 % atvejų. Dažnai internete informacija atsiranda gerokai anksčiau, nei paskelbiama oficialiai. Jei internetas tyli ar kažką painioja, susisieki su klientu, klauskite jo. Taip pat nepamirškite, kad turite veiksmingą pasirinkimą –paklausinti kolegų ir draugų. Jei visa tai nepavyks, pasinaudokite savo geriausia priemone, kuri vadinama intuicija! Niekada neverskite pažodžiui, kai nežinote, ką tas dalykas reiškia.

Galite susidurti su kokia nors ypatinga tema, kurios gerai neišmanote. Susidoro- kite su ja, jei turite laiko, bet atsisakykite tos užduoties, jei neturite.

Jei neužtenka laiko, paprašykite, kad skirtų daugiau. Jei nepakanka laiko darbą atlikti gerai, geriausia visai jo atsisakyti.

NEĮSIMYLĖKITE SAVO TEKSTŲ

Tai buvo viena iš pirmųjų rekomendacijų, kurią gavau, kai ėmiausi lokalizavimo ir sten- giausi apginti vieną iš pirmųjų savo vertimų. Mylėjau tą tekstą, nors, dabar, žvelgdamas

į praeitį, sutinku, kad jis buvo siaubingas. Visiems rūpima mintis turi būti atskleista puikia kalba ir skaitytojų tiesiogiai suprasta. Nesistenkite ginti savo vertimų; žvelkite į juos atidžiai skaitytojo akimi. Jei jūsų žvilgsnis už kažko užklius, vadinasi, tai pastebės ir skaitytojas, ir užsakovas. Pataisykite pats, kol nepamatė ir neatmetė kas kitas.

Kai abejojate, parodykite savo vertimą tikslinės auditorijos atstovui ar recenzentui. Jeigu jie ką nors pastebės, atidžiai išklauskite ir pataisykite. Daugeliu atvejų antroji pora akių ypač naudinga. Neįsimylėkite savo tekstų, kol jie nėra tobulai užbaigti ir tviskėte netviska.

MYLĖKITE SAVO KALBĄ

Lokalizuoti geba ne kiekvienas. Šitą darbą geriausiai atlieka tikri aukščiausios kvalifikacijos kalbininkai. Tačiau tikrasis kalbininkas – ne visada tas, kuris baigė kalbos studijas. Greičiausiai tai bus tas, kuris moka, myli kalbą ir ja mėgaujasi, nesvarbu, kokius mokslus baigęs. Kalba turi būti jūsų aistra. Stebėkite visas naujausias kalbos įdomybes. Skaitykite klasikinę literatūrą. Nuolat papildykite didžiųjų posakių, metaforų ir palyginimų sąrašą. Tobulinkite rašymo įgūdžius. Pasiklauskite, kaip kalba žmonės gatvėje. Būkite patikimas kalbos žinių šaltinis savo klientams, kolegoms ir draugams.

Šiaip ar taip, juk būtent dėl profesinių kalbos žinių esate nepanašus į visus kitus pasaulio profesionalus. Kiekvienu žodžiu, kurį parašote, įrodote savo teisę lokalizuoti.

BŪKITE SMALSUS

Lokalizavimas aprėpia tokią daugybę temų ir veiklos sričių, kad kiekvieną dieną neišvengiamai susidursite su kuo nors naujo ir neįprasto. Gali būti, kad tiesiog versite ir pamiršite viską, ką sužinojote, tai yra nieko gero iš to neišeis. Kita vertus, galite leistis į smulkmenas ir įvaldyti naują programinę įrangą, susirasti puikią programėlę ar žaidimą, skaityti naują knygą ar straipsnį, išmokti naujų žodžių ir taip toliau. Tai nepaprastai praturtina. Su kiekvienu atveju, kurį tyrinėjate, darotės geresnis profesionalas. Netingėkite. Būkite smalsus ir norėkite sužinoti. Jūsų vertė klientų akyse kils su kiekviena jūsų patirtimi.

BŪKITE ATIDUS SMULKMENOMS

Visada tikrinkite smulkmenas. Tikrinkite dukart, visais lygiais, be kita ko, kalbą, faktus ir duomenis. Nepasitikėkite savimi tol, kol visko nepatikrinote. Tai labai naudinga,

nes tikrindamas detales originalo mintyje galite atrasti naujų prasmės klodų, kuriuos autorius norėjo atskleisti originalo tekste. Detalių patikrinimas reiškia, kad užtikrinsite aukščiausios rūšies kokybę tiek tikslumo, tiek sklandumo prasme.

Vieną iš geriausių pamokų apie atidumą smulkmenoms gavau 2011 metais. Į mane kreipėsi rinkodaros vadybininkas ir paprašė patikrinti tinklaraščio įrašo vertimą (iš anglų į rusų kalbą – *vert. pastaba*). Tarp visų kitų dalykų, jame buvo šedevrų iš įvairių meno galerijų ir muziejų pavadinimų. Vienas jų – Chris Ofili paveikslas „No woman, no cry“. Peržiūrėjau vertimo stilių, gramatiką, atitikimą ir terminologiją, bet praleidau paveikslų pavadinimus, pasitikėdamas atlikusiais darbu vertėjais. Pavadinimas „*No woman, no cry*“ buvo išverstas „Nėra moters, nėra ašarų“ („*Нет женщины, нет слез*“) (tikrasis vertimas „*Нет, женщина, не плачь*“ („Ne, moterie, neverk“) – *vert. pastaba*). Greitai po to, kai įrašas buvo paskelbtas, jį nusirašė daugybė laikraščių ir interneto svetainių visoje Rusijoje. Žinoma, nė vienas laikraštis ar žurnalas nepatikrino pavadinimų. Todėl dar ir dabar galite internete RUnet pamatyti šitą siaubingai neteisingą vertimą. Saugau tai kaip geriausią priminimą, kad visada viską reikia tikrinti. Dukart!

PAKELKITE SAVO VERTĘ IR IŠSAKYKITE, KĄ GALVOJATE

Įprasta sakyti, kad klientas visada teišus, bet iš tikrųjų tai netiesa. Klientai gali kažko pareikalauti ar kažką padaryti vien dėl to, kad nieko nežino arba neturi teisingos informacijos apie lokalizavimą. Netylėkite. Tai jūsų proga parodyti, ko esate vertas. Paaiškinkite, kodėl jums reikia konteksto, pasiūlykite procese dalytis informacija, atskleiskite klaidas, kurias aptinkate dirbdamas, ir iškelkite aikštėn nesklandumus. To paties požiūrio laikykitės ir nustatydamas darbo kainą. Būkite atviras. Paaiškinkite, kodėl jūsų nustatyta kaina atitinka paslaugą. Pasakykite, pakelkite savo vertę ir tai neliks nepastebėta.

NEPRISIIMKITE DARBO, JEI NESATE TIKRAS, KAD UŽTIKRINSITE KOKYBĘ

Jeigu jaučiate, kad neturite užtektinai laiko, patirties ir įkvėpimo arba užmokestis už prašomą atlikti darbą nepakankamas, neprisiimkite jo. Geriau prarasti kažkiek pinigų, negu susigadinti reputaciją, kurią kūrėtės daugelį metų. Savo profesiniame gyvenime girdėjau daug atsiprašinėjimų: „nepasisekė, nes neužteko laiko“, arba „patyrėme nesėkmę, nes nebuvo konteksto“ ar netgi „nepavyko, nes per mažai užmokėjote“. Čia ne pasiteisinimai. Prieš prisiimdami pasiūlymą, ištirkite temą, įsitikinkite, kad jums skirta

pakankamai laiko ir turite pakankamai išteklių užbaigti darbą laiku, pasitikrinkite, ar užmokesčio užteks atlyginti už tas valandas, kurias praleisite ne tik versdami, bet ir užduodami klausimus, analizuodami kontekstą, nagrinėdami originalą ir tikrindami savo išverstą tekstą.

IEŠKOKITE KLIENTŲ, KURIEMS RŪPI KOKYBĖ

2013 m. lokalizavimo industrija buvo įvertinta kaip 36 milijardų rinka. Atsiranda tūkstančiai klientų ir paslaugos pardavėjų, kuriems kokybė rūpi ne mažiau už jus. Susiraskite juos ir padėkite jiems siekti kokybės, tobulinti produktus ir kurti geresnius procesus. Klientai bus jums ištikimi taip, kaip esate atsidavę jiems.

IŠVADOS

Šios rekomendacijos gali atrodyti idealistinės, bet išbandykite jas vien iš smalsumo. Užtikrinkite vertimo kokybę ir pamatysite, kaip ji paveiks jūsų, profesionalaus lokalizuotojo, tobulėjimą. Darysite prasmingus dalykus, kurie bus iš tikrųjų svarbūs ir patiks milijonams vartotojų. Dirbdami atsakingai, galime susigrąžinti pagarbą ir dėmesį, kuriais vertėjai mėgavosi praeityje. Seni stereotipai bus sulaužyti. Nekantrauju sulaukti laikų, kai lokalizacijos rezultatas bus geresnis už originalą. Kai lokalizuotojai turės tikrą kalbos profesionalų ir kalbinės erudicijos šaltinio įvaizdį. Tai tikrai pasiekama, jei kiekvienas iš mūsų prisiims atsakomybę už lokalizavimą, kurį atliekame.

Iš anglų kalbos išvertė Vida VILKIENĖ